

Оксана ПЕТРУК,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ УСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ У 1 КЛАСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З НАВЧАННЯМ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті викладено стислі рекомендації щодо систематизації уроків усного курсу української мови у 1 класі шкіл з угорською мовою навчання. Матеріал статті стане у нагоді вчителю під час роботи за підручником О. Петрук «Українська мова. 1 клас» (Львів, «Світ», 2018).

Ключові слова: українська мова, усний курс, комунікативна компетентність, аудіативні вміння, лексичний запас, діалогічне мовлення, монологічне мовлення, підручник.

УДК 373.3+372.881.161.2

Вивчення української мови як державної в Новій українській школі розпочинається з опанування усного практичного курсу, що передбачає опанування учнями певного лексичного запасу, а також формування і розвиток умінь з таких видів мовленнєвої діяльності, як слухання – розуміння українського мовлення та говоріння (діалогічне й монологічне мовлення).

Упродовж 2018/19 н. р. навчання української мови в 1 класі шкіл з угорською мовою викладання провадитиметься за підручником О. Петрук «Українська мова. 1 клас» (Львів, «Світ», 2018). Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми з української мови для закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою. Він складається з двох частин – кожна на один семестр, а також має аудіосупровід.

Зміст підручника усного курсу української мови відповідає психологічним особливостям розвитку дітей молодшого шкільного віку, цікавий і доступний, сприяє формуванню в першокласників інтересу та позитивної мотивації до опанування предмета, забезпечує комунікативно-психологічну адаптацію учнів-угорців до нового мовного світу, націлений на

формування аудіативних умінь, лексичного запасу, умінь комунікативного мовлення.

Для формування певного рівня комунікативної компетентності учнів вкрай важливо формувати вміння слухати – розуміти українське мовлення. Адже аудіативні вміння забезпечують сприйняття і розуміння сказаного співрозмовником, а отже, – і відповідну, адекватну мовленнєву реакцію-відповідь. У підручнику вміщено текстовий матеріал (вірші, колискові, казки, загадки, невеликі за обсягом тексти), призначений для слухання – розуміння українського мовлення та заучування напам'ять. До навчальної книжки розроблено аудіосупровід, що особливо важливо для опанування правильних зразків українського мовлення, розвитку фонематичного слуху, орфоепічних навичок учнів в умовах полікультурного і багатодіалектного мовного середовища Закарпаття. Крім того, за потреби вчитель може використовувати на уроці матеріали з мережі Інтернет (відеоролики, кліпи дитячих пісень, мультфільми за мотивами казок тощо). Наприкінці орієнтиру для календарного планування наведено посилання на такі матеріали.

Одним із важливих завдань усного курсу є формування й збагачення лексичного запасу учнів. В орієнтирі для календарного планування виділено колонку «Лексичний діапазон», що містить лексичні одиниці (слова, словосполучення, фрази, короткі речення), які необхідно опанувати учням на уроці. Зважаючи на те, що у 1 класі діти ще не володіють лінгвістичними поняттями рідної мови, лексичні одиниці та граматичні структури засвоюються ними імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Звертаємо увагу вчителів на лексику, яка подібна за звучанням та однакова за лексичним значенням в обох мовах (рідній та українській), наприклад: *iskola* – *школа*, *váza* – *ваза*, *szilva* – *слива*, *káposzta* – *капуста*, *sapka* – *шапка* та ін. На етапі комунікативно-психологічної адаптації до нового мовного світу така лексика є ресурсом для створення ситуації успіху, подолання психологічних бар'єрів та формування в подальшому готовності до використання української мови як засобу спілкування.

До більшості тем підручника вміщено завдання, спрямовані на формування умінь відповідати на запитання, ставити запитання іншим, розігрувати діалог за зразком, вступати в діалог або ініціювати його. Такі завдання слугують формуванню в учнів умінь діалогічного мовлення.

Більш розлого методичні рекомендації щодо організації навчання української мови у 1 класі закладів загальної середньої освіти з викладанням мовами національних меншин наведено у журналі «Початкова школа» (2018, № 8).

Пропонуємо до уваги вчителів орієнтир для календарного планування перших 45 уроків усного курсу української мови в 1 класі шкіл з навчанням

угорською мовою, укладене відповідно до змісту підручника О. Петрук «Українська мова. 1 клас».

Номер уроку	Дата	Тема	Лексичний діапазон
1.		Давайте познайомимось!	<i>Привіт! Добрий день! Мене звати ... .</i>
2.		Як тебе звати?	<i>Як тебе звати? Мене звати ... . Я ... .</i>
3.		Хто ти?	<i>Дівчинка, хлопчик, робот; я, ти; так, ні. А ти хто?</i>
4.		Як справи?	<i>Добре, чудово, погано, дякую. Як справи?</i>
5.		Це мій друг	<i>Друг, подруга; він, вона, мій моя, це.</i>
6.		Знайомимо з друзями	<i>Мене (її, його) звати ... . Хлопчик, дівчинка, друг, подруга; це, він, вона.</i>
7.		Приємно познайомитись	<i>Приємно познайомитись. Дуже приємно. Мені теж. Навзаєм.</i>
8.		Ми живемо в Україні	<i>Я живу в ... (Україні, Ужгороді, ...). Я з ... (України, Ужгорода, ...). Я теж з ... . Де ти живеш? А ти?</i>
9.		Я це вмію! (підсумковий урок)	
10.		Хто у тебе є?	<i>Мама, тато, бабуся, дідусь, брат, сестра. Хто у тебе є? У мене є (немає) ... . А у тебе?</i>
11.		Це моя сім'я	<i>Сім'я, мама, тато, бабуся, дідусь, брат, сестра; є, немає. Хто це? Це мій (моя) ... . Його (її) звати ... .</i>
12.		Різні наші імена...	<i>Син, донька, онук, онука, мама, тато, бабуся, дідусь, брат, сестра.</i>
13.		Він, вона, воно	<i>Тато, мама, немовля, маля; він, вона, воно. Це ... . Хто він (вона, воно)?</i>
14.		Курочка ряба.	<i>Казка, дід, бабуся, курочка, мишка, яєчко; бив (била), бігла, зачепила, розбилося, плаче. Хто це? Це ... .</i>
15.		Доба	<i>Доба, день, ніч, ранок, вечір, сонечко, місяць.</i>
16.		Вітаємося	<i>Доброго ранку! Добрий день (вечір)! Привіт! Увага до форми кличного відмінка: друже, дідусю, донечко ... .</i>

17.		Прощаємося	<i>До побачення! До зустрічі! Бувай!</i> Увага до форми кличного відмінка.
18.		Іграшки	<i>Іграшка(-и), лялька, машинка, кулька, робот, планшет, зайчик, літак, м'яч.</i> <i>Що у тебе є? У мене є (немає) ...</i>
19.		Рахуємо: 1, 2, 3, 4, 5	<i>Скільки? Один, два, три, чотири, п'ять; порахуй(-те); м'яч(-і, -ів).</i> Увага до родових закінчень у множині: <i>хлопчик (-и, -ів), дівчинка(-и), дівчаток.</i>
20.		Рахуємо: 6, 7, 8, 9, 10	<i>Шість, сім, вісім, дев'ять, десять; порахуй(-те).</i> Скільки іграшок (машинок, ведмедиків)?
21.		Скільки тобі років?	<i>Скільки тобі років? Мені (йому, їй) ... років. А тобі?</i>
22.		Я це вмію!	
23.		Школа	<i>Школа, учень, учениця, школяр(-ка), вчитель(-ка); іде, ідуть.</i> Увага до родових закінчень іменників. Прийменники: <i>до, зі. Хто це? Це ...</i>
24.		Наш клас	<i>Клас, дошка, парта(-и), стіл, стілець, стільці, шафа, вікно, двері, учні.</i> <i>Скільки учнів (хлопчиків, дівчаток)? Що це? Це ...</i>
25.		У класі	Прийменники: <i>на, за, біля.</i> Увага до змінювання відмінкових форм іменників: <i>біля дошки, за партою, на столі, ...</i>
26-27.		Навчальне приладдя	<i>Зошит, альбом, пенал, олівець, пензлик, книжка, ручка, гумка, лінійка, фарби, рюкзак, портфель.</i> <i>Скільки олівців (книжок, ...)?</i> Увага до узгодження іменників і числівників у роді й числі: <i>один зошит, три зошити, п'ять зошитів; одна книжка, дві книжки, шість книжок.</i>
28.		Ростемо ввічливими	<i>Будь ласка. Вибач. Дякую. Спасибі. Дай, візьми.</i>
29.		На уроці	<i>Урок, учителька, учні, учень, учениця.</i> Увага до особових форм дієслів: <i>розповідає, розповідають; слухає,</i>

			<i>слухають; відповідає, відповідають; вчить, вчаться.</i>
30.		Навчання	<i>Вчить, вчаться, вчуся; читати, писати, рахувати. Що ти робиш? Хто що робить?</i>
31-32.		Ми пишемо	<i>Опанування особових форм дієслова писати. Увага до особових займенників я, ти, він, вона, ми, ви, вони. Що ти робиш? Що він (вона) робить?</i>
33-34.		Ми читаємо	<i>Опанування особових форм дієслова читати. Увага до особових займенників. Що ви робите? Що вони роблять?</i>
35.		Ми вивчаємо українську мову	<i>Опанування особових форм дієслова вивчати. Увага до змінювання форм особових займенників: ми – у нас.</i>
36.		Я це вмію!	
37-38.		Розучуємо лічилку. Граємо у гру	<i>Гра, лічилка, кіт, миші. Вивчення текстів лічилки, гри «Кіт і миші».</i>
39.		Кольори	<i>Колір, кольори; червоний, оранжевий, жовтий, зелений, голубий, синій, фіолетовий. Яка? Який? Яке? Увага до узгодження роду іменників і прикметників: фарба червона, олівець червоний.</i>
40-41.		Ми малюємо	<i>Опанування особових форм дієслова малювати. Увага до особових займенників.</i>
42.		Знайомимось з явищами природи	<i>Сонце, хмара, дощ, вітер, сніг, дерево, листок, листопад. Що це? Це ... . Який він? Яка вона? Яке воно? Увага до узгодження роду іменників і прикметників.</i>
43.		Пори року	<i>Пора(-и) року, зима, весна, літо, осінь; сонце, хмара, дощ, вітер, сніг, листок, листя, листопад. Який? Яка? Яке?</i>
44.		Осінь	<i>Осінь, місяць, осінні місяці, вересень, жовтень, листопад, сонце, дощ, дерево(-а), листя; зараз; опадає, (не) гріє, йде; так, ні.</i>

45.		На прогулянці	<i>Прогулянка, на прогулянці, осінь, парк, ліс, в парку; так, ні; гуляє, гуляють. Повторення назв членів родини. Ти любиш осінь? Я (не) люблю ... .</i>
-----	--	---------------	---

Посилання на матеріали з мережі Інтернет, що можуть бути використані на уроці:

До уроку 14. Казка «Курочка ряба»

<https://www.youtube.com/watch?v=VIAL4JkQnJ8>

До уроків 26 – 27. Навчальне приладдя.

<https://www.youtube.com/watch?v=XL4Oo3EDccw>

До уроків 48 – 49. Пісня «Ходить гарбуз по городу»

<https://www.youtube.com/watch?v=bYbDnVu6Nu0>

до уроків 75 – 76. Казка «Лисичка і Журавель»

<https://www.youtube.com/watch?v=wRJg6MFbKIs>

<https://www.youtube.com/watch?v=Tn53NIYTDXE>

до уроку 98 Колискова «Котику сіренький»

<https://www.youtube.com/watch?v=5FWuz3H1JyI>

<https://www.youtube.com/watch?v=-ncpIu0bvXE>

до уроків 99 – 100. Казка «Рукавичка»

<http://baby-sos.com/archives/1314>

<https://www.youtube.com/watch?v=NrH3qNgJFbM>

До уроку 119. В гості до бабусі й дідуся

<https://www.youtube.com/watch?v=DxdwbJHssK4>

До уроків 155 – 156. Казка «Колобок»

<https://www.youtube.com/watch?v=6559Im0DBq8>